

Deze uitgave verschijnt ter gelegenheid van de jaarprijs Stichting Vrienden van De Gelderhorst. De jaarprijs wordt ieder jaar uitgereikt aan een organisatie of persoon die zich heeft ingezet voor mensen met gehoorbeperkingen. Vorige prijswinnaars waren:

- Liever Sportiever
- KPN
- NOS
- Erica Terpstra
- Handtheater
- Stichting Skyway
- Talpa
- Hogeschool Utrecht

Colofon

Tekst: Peter van Veen

Foto's: pagina 3, 4 en achterkant Monte Gardenier | De Gelderhorst
pagina 15 Wil Kokelaar
overig Privécollectie familie Koolhof

Vormgeving: Paula Kars | De Gelderhorst

Drukkerij: Frouws Ede B.V.

Voorwoord

Ze is strijdlustig, fel, charmant, bruggenbouwer tussen doven en horenden en van onschatbare waarde voor de dovengemeenschap. Martie Koolhof-van den Hooven is een begrip in de dovenwereld en ver daarbuiten. Een leven lang heeft ze zich ingezet voor de emancipatie van doven, gebarentaal en een goede tolkenvoorziening. Jaarlijks reikt de Stichting Vrienden van De Gelderhorst een prijs uit aan een organisatie of persoon die zich heeft ingezet voor doven.

In 2008 krijgt Martie Koolhof de prijs. Waarom? Dat is bijna teveel om op te noemen. Iemand met zo'n bewogen leven, die zoveel heeft gedaan en initiatiefnemer was van talrijke voorzieningen die van grote waarde zijn voor doven, vang je niet in een paar woorden.

Op de volgende pagina's kunt u lezen en zien waarom Martie Koolhof de jaarprijs van de Vrienden van De Gelderhorst krijgt. Ze komt zelf aan het woord en anderen schrijven wat ze heeft betekend voor de dovengemeenschap. En dan is er maar één conclusie mogelijk: ze heeft de prijs meer dan verdiend.

Namens de Vrienden van De Gelderhorst feliciteer ik haar met de prijs en ik hoop dat ze nog veel mensen mag inspireren.

Jan Berent Heukensfeldt Jansen
Voorzitter Vrienden van De Gelderhorst

Martie Koolhof - van den Hooven

Martie Koolhof-van den Hooven werd geboren op 5 oktober 1933 in Rotterdam als een van een tweeling. Zij groeide op in een gezin als enige dove tussen drie horende broers. Ze kreeg al jong spraaklessen van een logopedist. Daarom werd ze niet aangenomen op Effatha. De directeur vond haar te goed spreken. Als ze teveel in gebaren communiceerde zou dit niet ten goede komen aan haar spraakontwikkeling, was zijn mening. Martie zat kort op een horende kleuterschool en stapte in 1938 op vijfjarige leeftijd over naar de Doofstommenschool in Rotterdam.

Ze haalde haar diploma kinderverzorging en toen ze 17 jaar was, werd ze de eerste dove klassen-assistente in Nederland. Ze werkte 6 jaar met dove kleuters op de Ammanstichting in Rotterdam.

In 1954 leerde Martie haar man Helge kennen tijdens de eerste activiteitenweek van de Volkshogeschool in Bergen. In 1957 zijn ze getrouwd en verhuisd naar Capelle aan den IJssel waar hun drie horende kinderen zijn geboren.

Toen de kinderen ouder waren, raakte ze betrokken bij het vormingswerk voor Doven in Utrecht. Ze deed er eerst vrijwilligerswerk, later werd ze cursusleidster. Ze ontwikkelde een basiscursus gebaren en was docente bij de stichting Opleiding Verzorgende en Dienstverlenende beroepen en ze ontwikkelde lesprogramma's.

Het jaar 1977, tijdens een culturele uitwisselingsreis in Noorwegen, was voor Martie een omslagpunt.

Ze kwam in aanraking met horenden die gebarentaal gebruikten en werd zich bewust van de grote waarde van gebarentaal.

Vanaf 1977 was ze betrokken bij de Dovenraad tot het einde van deze stichting in 1992.

Ze heeft zich in 1995 ingezet voor de oprichting van de Nederlandse Dovenorganisatie (NEDO), de opvolger van de Dovenraad en was interim-voorzitter.

In 1983 hield ze op een nationaal congres van de Dovenraad een inleiding over de emancipatie van Doven. Deze bijeenkomst was een belangrijk moment in het emancipatieproces van Doven.

Martie kwam in 1981 in dienst van de Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind (NSDSK). In 1985 is ze begonnen met lesgeven op de Tolkenopleiding.

Ze was betrokken bij de oprichting van het Nederlands Gebarentaalcentrum in 1992.

Vanaf 1995 zet ze zich in voor Anders Ouder Worden in Rotterdam.

In 1999 werd Martie onderscheiden als Officier in de Orde van Oranje Nassau. Zij kreeg de onderscheiding vanwege haar grote bijdrage aan de emancipatie van Doven en haar inzet voor de Nederlandse Gebarentaal. Bij de uitreiking zei ze: 'Doven zijn pas gehandicapt als zij in de wereld van de horenden komen. Onder elkaar hebben zij geen enkel probleem.'

Sinds 2008 woont ze met haar man Helge in De Gelderhorst.

Van onschatbare waarde

Drs. G.J.(Truus) van der Lem was psycholoog-direkteur van de Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind van 1976 tot 1999.

Martie Koolhof was voor de Gezinsbegeleiding van de Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind (NSDSK) van heel groot belang. Martie maakte deel uit van het kernteam dat de gebarencursussen ontwikkelde en dat les gaf aan de vele ouders die bij de NSDSK in begeleiding waren. Dat deed ze met groot enthousiasme. Het goed leren communiceren in gebaren is geen sinecure en kost veel energie. Martie, met haar talent om mensen te motiveren, wist ouders iedere keer weer het belang van goede en vroege communicatie te doen inzien zodat ze er weer helemaal voor wilden gaan. Ouders bestookten Martie ook met vragen. Zij wilden weten hoe het is om doof te zijn, op te groeien als doof kind van horende ouders, hoe de wereld er voor een doof kind uitziet, of het gelukkig kan worden, welke toekomstmogelijkheden er zijn. Honderden vragen. Martie beantwoordde ze zo oprecht mogelijk en gaf daarmee inzicht in haar leven en in de strijd die zij heeft moeten voeren om te worden die zij is.

Het eenzame en verdrietige kind dat ze vaak geweest moet zijn kwam tevoorschijn, maar ook de sterke strijdlustige vrouw die zij is geworden, voorvechtster van een sterke Dovengemeenschap, echtgenote en moeder van een gelukkig gezin.

Voor ouders was het van grote betekenis om inzicht te krijgen in de vele facetten van dit levensverhaal. Maar het gaf ook zorgen: hoe moeten wij het doen, hoe zal het ons kind vergaan in het leven. Martie hamerde het er in: altijd je kind willen en proberen te begrijpen, altijd blijven communiceren. Ze hield ouders een spiegel voor en gaf ze tegelijkertijd hoop en vertrouwen voor de toekomst. Voor de Gezinsbegeleiding was Martie Koolhof van onschatbare waarde.

Vormingswerk en gezinsbegeleiding

In 1981 trad Martie Koolhof in dienst van de Stichting Gezinsbegeleiding Amsterdam, onderdeel van de huidige Nederlandse Stichting voor het Dove en Slechthorende Kind. Ze deed hiervoor al enige jaren vormingswerk, eerst als vrijwilliger en later als cursusleidster. 'Ik ben daarmee begonnen toen de kinderen wat groter waren. In die tijd was er nog niets landelijks georganiseerd. Later wel. Johan Wesemann was toen mijn baas. In die tijd was er wel maatschappelijk werk voor horende ouders met dove kinderen, maar voor dove ouders met horende kinderen was er niets. De praktijk leerde echter dat dove ouders met horende kinderen ook problemen kunnen hebben met de opvoeding.' Martie vertelt over de opvoeding van haar eigen drie horende kinderen. 'Dit ging niet altijd makkelijk.'

In een ongedateerd vraaggesprek uit Martie's privé-archief zegt ze hierover: 'Ik wist niet waar ik om hulp moest vragen. Met andere doven praatte ik niet over mijn problemen. Dat doen doven niet. Die zeggen altijd dat alles prima gaat. Hulpverlenende instanties zijn er alleen voor horenden. Doven moeten zich maar zien te redden.' Voorbeelden volgen elkaar op. Ze vertelt over de horende ouders die een tweede kind kregen dat ook doof bleek te zijn. Gelukkig maar, was de eerste reactie van Martie. De geschokte ouders wisten niet wat ze hoorden. 'Jaren later kwam ik de vader weer tegen. Hij bedankte me en vertelde me dat hij later pas begreep wat ik hiermee bedoelde. Het was zo'n leuk gezin. Twee horende ouders en twee dove dochters. Ze communiceerden vloeiend met elkaar in gebarentaal en die twee zussen hadden zoveel aan elkaar.' Boos wordt ze nog steeds als ze vertelt over het oudergesprek op de school van haar dochter. 'De meeste ouders zaten een hele tijd met de juffrouw te praten. Ik was in een paar minuten klaar. Op iedere vraag antwoordde de juf dat het goed ging. Ik was woedend en ben later naar haar toe gegaan en heb haar verteld wat me dwars zat. Ze zei dat ze dacht dat doven geen gevoelens hadden. De juf heeft toen gehuild om de hele situatie. Ze had er niet bij stil gestaan. Gebrek aan informatie was de oorzaak. Daarom zijn vormingswerk en gezinsbegeleiding zo belangrijk. Voor veel ouders was ik een rolmodel. Ze konden zien dat doven niet achterlijk zijn.'

Zendingsdrift en charme

*Drs. Johan B. Wesemann
bekleedt een breed scala
aan bestuurlijke functies.
Hij werkte hierin veel samen
met Martie Koolhof.*

Met Martie heb ik al tientallen jaren een speciale band. Met haar klikt het gewoon, ook met de familie. Het is allemaal min of meer begonnen met een reis naar Noorwegen in 1977. Wij gingen met een groep doven op verkenning hoe de Noorse Dovencultuur er voor stond. Voor ons een onomkeerbare ontdekking en het gaf veel inspiratie om ons in te zetten voor de dovengemeenschap in Nederland.

Martie ging (en gaat) met passie te werk. Ze wil iedereen duidelijk maken dat dove mensen recht hebben op gebarentaal. Daarmee heeft zij veel voor de dovengemeenschap betekend. Het is geweldig om te zien wat zij met haar "zendingsdrift" en charme heeft weten te bereiken. Als het moet is zij wendbaar genoeg iets anders te doen. Zo was zij een tijdje voorzitter van de Dovenraad omdat niemand zich aanmeldde voor deze functie. Soms wordt zij moe van al dat "politieke gedoe" die de ontwikkeling van dove mensen vertraagt, maar telkens wist zij energie te vinden om er mee door te gaan.

Ik heb haar halve levensloop van dichtbij mogen meemaken. Soms knetterde er ook iets tussen ons. Onze vriendschap is echter krachtig genoeg om samen te blijven optrekken.

Geweldig om te zien hoe zij zich emancipeert en wat zij voor de dovengemeenschap deed.

Nu Martie in De Gelderhorst woont, denk ik dat zij regelmatig voor een "windhoos" bij het management zorgt, zeker als zij merkt dat er iets misgaat bij de cliëntenbejegening.

Wie ik hier beslist wil noemen is haar man Helge. Soms wordt hij gek van haar gepassioneerdeheid. Desalniettemin blijft hij trouw achter haar werk staan! Kortom een voorbeeldfunctie van een geëmancipeerde dove vrouw waar we allemaal van kunnen leren!

Martie heeft een heel proces van verandering in de dovenwereld doorgemaakt en daadwerkelijk aan deze verandering meegewerkt.

Het is goed om te vermelden dat Martie ook heel realistisch kan zijn. Zij weet dat de communicatieproblemen met horenden nooit echt opgelost kunnen worden. Tegelijkertijd is zij ervan overtuigd dat de acceptatie van de gebarentaal door de samenwerking voor doven een enorme verbetering is. Dat is allemaal gelukt, want voor nog geen 30 jaar terug durfden dove mensen op straat geen gebarentaal te gebruiken. En nu is het gebruik van de gebarentaal vanzelfsprekend geworden.

Zij heeft dus een pluim verdiend!!!

Gebarencursussen

In 1977 nam Martie Koolhof deel aan een culturele uitwisseling met Noorwegen. Ze werkte toen voor het vormingswerk voor doven in Utrecht. Martie noemt de reis een ommekeer in haar leven. 'Ik kwam daar een dokter tegen die me groette in gebarentaal. Hij bleek niet doof te zijn en ik was verbaasd dat hij zo goed kon gebaren. Navraag leerde mij dat iedereen die met doven werkt gebarentaal moest leren in Noorwegen. Voor mij was dat een openbaring. Zo kan het dus ook, dacht ik.'

Vanaf die tijd stortte ze zich met nog meer energie op het ontwikkelen van gebarencursussen. Als docente Nederlandse Gebarentaal bij de stichting Opleiding Verzorgende en Dienstverlenende Beroepen gaf ze tal van cursussen. 'Ik weet nog dat ik in een dokterspraktijk een van mijn eerste cursussen gegeven heb aan ouders van dove kinderen. We hadden nauwelijks materiaal. Er was alleen een lexicon, maar oefeningen waren er niet. We zijn al snel begonnen met het opleiden van doven als cursusleiders. Ik vind dit geen taak van horenden, ook niet van tolken. Gebarentaal is de natuurlijke taal van doven. Al moesten doven in de beginperiode hiervan ook overtuigd worden. Velen zagen helemaal niet in dat gebaren belangrijk waren en dachten dat zij geen cursussen konden geven. Volgens mij kunnen ze dat heel goed. Wij zijn niet dommer dan horenden.' Lachend vertelt ze dat de cursisten haar streng vonden. 'Je moet als docent goed weten waarover je het hebt.

Ook doven moeten dus voldoen aan strenge criteria. 'Zonder pardon liet ze cursisten zakken voor het examen. 'Het maakt me niet uit of ze boos waren', legt ze uit en haalt haar schouders op. 'Als je serieus genomen wilt worden, moet je zorgen dat je de lesstof beheerst.'

Later zijn de gebarencursussen ondergebracht bij de welzijnsstichtingen.

Denemarken kende in die tijd een centrum waar cursussen werden ontwikkeld. 'Ik heb er jaren van gedroomd. Toen ik in de Dovenraad zat hebben we ons ingezet voor een soortgelijk centrum.' Martie stond aan de wieg van het in 1992 opgerichte Nederlands Gebarencentrum.

Nieuwe impulsen

Jan M. Bloemkolk was secretaris en de eerste beroepskracht van de Dovenraad. Momenteel is hij secretaris-penningmeester van het Dovenschap.

Met haar lezing op het 2e nationale dovencongres in Emmen heeft Martie heel nadrukkelijk het onderwerp "gebarentaal, onze taal" naar voren gebracht. Haar bewogen toespraak was voor het bestuur van de toenmalige Dovenraad aanleiding om zich meer dan voorheen bezig te gaan houden met het ontwikkelen en opzetten van gebarencursussen. Martie wist waarover zij sprak, want jarenlang heeft zij zelf, beroepshalve en als vrijwilliger, cursussen gegeven.

Daarnaast heeft zij zowel persoonlijk als bestuurslid van de Dovenraad met haar kijk op gebaren(taal) nieuwe impulsen gegeven aan de tolkenopleiding. Met heel haar hart heeft zij hieraan een heel actieve bijdrage geleverd: lid van de toelatingscommissie, docente aan de tolkenopleiding en lid van de examencommissie. Bij Martie kwam het allemaal van binnen uit. Wie haar sprak werd geraakt door haar enthousiasme en overtuiging. Mede door haar inzet is het te danken dat de gebarencursussen en de tolkenopleiding goed lopen. De dovensamenleving is Martie hiervoor blijvend dank verschuldigd.

Wonen

'Ik ben tien keer verhuisd.' Moeiteloos somt Martie Koolhof op waar ze gewoond heeft: Rotterdam, Gouda, Capelle aan den IJssel, Amerongen, Wijk bij Duurstede, Nijverdal, Bergentheim en Ede. Lachend vertelt ze over hun verhuizing van Capelle aan den IJssel naar Amerongen. 'We wilden weg uit Capelle, maar wisten niet waar naar toe. Ja, naar ergens in het midden van het land. We hebben toen de kaart erbij genomen en blind geprikt. Het werd Amerongen. Toen we daar gingen kijken, leek het wel wat.'

In tegenstelling tot haar man Helge heeft Martie nooit op het internaat van een doveninstituut gewoond. 'Mijn man zat in een veilige omgeving, in een isolement. Alles werd voor hem beslist. Ik heb meer meegemaakt. Ik ben toen ik jong was niet beschermd opgevoed en heb geleerd om voor mezelf op te komen. Ik speelde op straat met horende vriendinnen. Dat was niet altijd makkelijk, maar het heeft me gevormd.'

Om te illustreren hoe "wereldvreemd" dove kinderen opgroeiden, laat Martie foto's zien van haar bruiloft. 'Kijk, hier zijn wij te zien op de school waar ik toen werkte. De dove kinderen wisten niet wat ze zagen. Ze dachten dat dove mensen niet konden trouwen.'

Het gezin Koolhof woonde altijd tussen de horenden. 'Soms hadden we goede buren waarmee we regelmatig contact hadden, soms ook niet. Er zijn mensen die het eng vinden om met doven te praten. Jammer, als het zo gaat. Horenden kunnen zo'n vreemd beeld hebben van doven.' Ze vervolgt: 'Ik vind het goed dat er tal van dovenorganisaties zijn en dat doven elkaar opzoeken, maar je moet ook buiten die wereld leven. Vooral als je ouder wordt bestaat de kans dat je in een isolement terecht komt. Ik vind het belangrijk om te investeren in contacten met horenden.'

Geweldige docente

*Nel Soeterman is
Tolk Nederlandse
Gebarentaal*

Ik ben in 1986 begonnen met de tweejarige tolkenopleiding. Wij moesten iedere zaterdag naar school. Ik heb nooit een dag gemist, terwijl ik een hekel aan school had. Ik zat in een gezellige groep. Wij hebben ontzettend veel lol gehad.

Martie gaf les in gebarenlexicon. Wij kregen toen Nederlands ondersteund met gebaren. Nederlandse Gebarentaal werd niet gegeven. Wij mochten namelijk als tolken, doven het Nederlands niet onthouden, zo vond men toen.

Onze groep bestond uit vijftien dames. Opvallend was dat iedereen van die groep iets met doven had. Of ze werkten ermee, of ze hadden bijvoorbeeld dove ouders.

Voor de start van de tolkenopleiding stond er in Woord & Gebaar een advertentie van de Dovenraad met een oproep voor studenten. De eerste studenten waren allemaal bevoegde tolken. Voor bijvoorbeeld Martie moesten we proeftolken.

Martie was een geweldige docent. Ik heb veel van haar geleerd. Ze nam regelmatig gasten mee, zoals een doofblinde. Dat was voor ons heel confronterend. Mede door Martie is mijn beeld op de dovenwereld veranderd. Doven waren voor mij mensen die niet kunnen horen.

Zij vertelde waar doven tegenaan liepen, welke problemen ze ervaren, maar liet ook zien dat ze tot heel wat in staat zijn. Dankzij voorvechters als Martie hebben doven zich geëmancipeerd.

Zij sprak zowel doven als horenden aan op hun eigen rol en verantwoordelijkheid.

Tolken

Martie Koolhof herinnert zich nog goed een vergadering van de Gehandicaptenraad. 'Er zaten mensen met verschillende handicaps. De voorzitter las voor van een stuk papier. Dit hield hij voor zijn gezicht. Ik wist niet waarover hij het had en vroeg hem het papier te laten zakken. Hij bleek echter slechtziend en kon het anders niet lezen. Ik heb van de hele vergadering niets begrepen.' Hoofdschuddend vertelt ze dat er in die tijd nog nauwelijks gebarentolken waren en dat zij op zaterdag les gaf aan tolken.

Rode draad in Martie haar activiteiten zijn de emancipatie van doven, erkenning en ontwikkeling van gebarentaal en een goede tolkenvoorziening. 1982 is daarom voor haar een belangrijk jaar. Tijdens het Jaar van de Gehandicapten maakte de overheid geld vrij voor een tolkenopleiding. 'Daarvoor was het voornamelijk vrijwilligerswerk', legt ze uit. In 1985 sprak ze hierover in Utrecht op het congres van het Genootschap Onze Taal met als thema Taal en Macht. 'Ik voel me nu een beetje machtig met mijn gebarentaal omdat er tolken zijn. Ik kan mijn eigen taal gebruiken en ik voel me gelukkig.

Wij doven vinden deze vorm van dienstverlening erg belangrijk: wij willen niet altijd in een ondergeschikte positie blijven'.

De eerste generatie professionele tolken heeft les gehad van Martie. Ook aan hen stelde ze hoge eisen. Lachend: 'Alle tolken in die tijd waren bang voor me.' Over de tolkenopleiding waaraan ze tot 1990 les gaf zegt ze: 'Je moet zowel het Nederlands als de Nederlandse Gebarentaal uitstekend beheersen. In het begin werden tolken op mbo-niveau opgeleid. Vreemd, tolken voor andere talen worden ook hoog opgeleid. Gelukkig is dat veranderd. Er is op dit terrein heel veel gebeurd. Voor mij was een goede tolkenopleiding een droom. Deze is voor een belangrijk deel uitgekomen.'

Actieve vrouw

Bep Brons is lid van de AOW-groep van de werkgroep Anders Ouder Worden in Rotterdam.

Ik ken Martie vooral als lid van de AOW-groep. Negen jaar terug ben ik in de vut gegaan en bij de groep gekomen. Sinds die tijd ken ik Martie. Zij doet veel voor de groep en is een actieve vrouw die met iedereen kan opschieten. Ondanks dat zij ver weg woont, komt zij nog elke maand naar de AOW-bijeenkomsten in Rotterdam. Zij regelt van alles, organiseert bijeenkomsten en nodigt sprekers uit. Als er een lezing is, of tijdens andere bijeenkomsten, houdt Martie altijd even een toespraak over wat er is gebeurd en wat er volgende maand op het programma staat. Het is belangrijk voor doven om elke maand bij elkaar te komen. Zo krijgen ze informatie en het is gezellig. Zo voorkom je dat mensen achter de geraniums gaan zitten.

LEZING VAN MARTIE KOOLHOF
CONGRES 1985 TAAL EN M
De (on)macht van de geb

Mijn naam is Martie Koolhof, ik ben bestuurslid van de Stichting Nederlandse Dovenraad, waarbij de SWEDO als welzijnstichting is SWEDO van harte feliciteren
ing voor de organisatie
daag is Thema is On
ember is in Nederland een dag
ken dat we 50 jaar geleden be
egiem.
om te vieren. Een dag van be
ordt dat dit jaar
honderden parach
arachute naar ben
te Duitsers te v
heid terug

Ouder worden

Sinds 1995 is Martie Koolhof betrokken bij de werkgroep Anders Ouder Worden (AOW) van de stichting Pluspunt in Rotterdam. Dit expertisecentrum wil de deelname van senioren aan de samenleving bevorderen. De organisatie verzorgt trainingen, cursussen en ondersteunt tal van werkgroepen die draaiende worden gehouden door vrijwilligers. Martie is er één van. 'De gemeente wil dat ouderen achter de geraniums vandaan komen', zegt ze lachend. Ze is al ruim 13 jaar bij de AOW-groep voor Doven betrokken. 'Toen ik erbij kwam zaten er vier mensen in, waarvan twee half doof waren. Deze zaten constant met elkaar te praten. Ik kon er weinig van volgen. Dat irriteerde me en ik ben de groep gaan trekken.'

Maandelijks komt de werkgroep bijeen en wij organiseren verschillende activiteiten, zoals lezingen, museumbezoek, een dagdeel over de WMO en nog veel meer. Meestal combineren we een informatief deel met een ontspannen activiteit.' Aan de activiteiten doen 70 Doven mee. Martie is sinds de oprichting in 2005 lid van Platform Doven 55+. In de nieuwsbrief Senioren Actueel van juni 2007 zegt ze hierover: 'Ik wil me inzetten voor een betere situatie voor dove ouderen. Wij moeten van dezelfde voorzieningen gebruik kunnen maken als horende ouderen, en dus moeten die aangepast worden.' In 2008 kwam Martie met haar man Helge naar De Gelderhorst. 'Vroeger zei ik: "Daar wil ik nooit heen". Het leek me te benauwd. Toen kwam ik in het ziekenhuis terecht. Ik begreep er niemand, ook ouderen niet. Oude mensen gaan slechter praten en dat maakt het moeilijker om spraak af te zien. Het dwong me na te denken wat ik wilde. We zijn naar De Gelderhorst gegaan voor mij om te revalideren. Mijn man is gedotterd en voelde zich hier veilig. Toen hebben we besloten te blijven.' Ze vindt het goed zo, merkt ze op en verontwaardigt vertelt ze over een meningsverschil met een van de medewerkers van De Gelderhorst. Ze stopt met het verhaal, haar gebaren worden minder heftig en ze begint te lachen. Ze realiseert zich dat ze nog niets van haar strijd lust heeft verloren.

'Doven zijn pas gehandicapt als zij in de wereld van de horenden komen. Onder elkaar hebben zij geen enkel probleem.'

Martie Koolhof - van den Hooven